

УДК 069.5:655.4(430-2)(=161.2)

Орієнтація на німецькомовного читача

Одним із заходів Лейпцизького книжкового ярмарку, одного з найбільших міжнародних, в якому цьогоріч Україна була представлена вдруге, стала програма "Лейпциг читає Україну". Письменники і видавці представили німецькому читачеві кращі зразки української літератури, взяли участь у дискусіях на соціально-політичні теми. Доречно зазначити, що Німеччина — одна із тих країн, в якій найактивніше видають українських письменників. За словами організаторки українського стенда, президента Громадської організації "Форум видавців" Олександри Коваль, загалом за 20 років у Німеччині переклали 80 назв українських книжок 16 авторів. За останній рік німецькою вийшли "Ворошиловград" Сергія Жадана, ним же упорядкована антологія "Тотальний футбол" та "Солодка Даруся" Марії Матіос (авторка, до слова, відвідала книжкову Німеччину). Книгу з успіхом презентували в Лейпцигу, і вона згодом з'явиться у перекладі французькою мовою. Як висловилася Катаріна Раабе, очільниця видавництва "Suhrkamp", яке видає українську літературу німецькою, "Солодка Даруся" — це та книга, що викликає "відчуття гусячої шкіри".

Однак, як зазначали учасники, дискусії потрібні не лише для того, щоб познайомити німців з українською літературою, а й навпаки, щоб заохотити українських видавців перекладати й видавати сучасних іноземних письменників, поширити європейську культуру читання.

На думку літературного критика Ірини Славінської, яка нинішнього року вже вдруге брала участь у цьому книжковому ярмарку, українським видавцям потрібно більше працювати над перекладом іноземної літератури, наполегливіше відкривати співвітчизникам нових авторів та літературу інших країн. Її думку поділяє й Олександр Коваль: "Переклад українських авторів за кордоном є чи не найслабкішим місцем вітчизняного книговидавництва. Хочемо бути такими, щоб європейці нас зрозуміли і сказали: так, це країна, яка є в Європі, ми розуміємо цю країну, розуміємо цих людей і зрозуміємо ще краще, коли прочитаємо їхні книжки".

Підбірка представлених у Лейпцигу видань охоплювала різні теми — заробітчанства, фемінізму, політичної zaangażованості, виховання дітей "по скайпу" — експозиція українського стенда намагалася якоюсь мірою заповнити цю лаку.

Головна мета участі українського письменницького загалу в лейпцизькому книжковому дійстві, наголосила Олександра Коваль, — це використання його можливостей для популяризації української книги і читання. Щодо останнього, то доцільно перейняти досвід організаторів Лейпцизького книжкового ярмарку. Більшу частину його доволі різноманітної аудиторії становила молодь. Саме на неї була орієнтована одна із найяскравіших подій — фестиваль костюмів улюблених героїв. Підлітки з усієї Німеччини у такий не зовсім літературний спосіб долучились до книги. До слова, для багатьох школярів відвідування ярмарку входить до програми навчання. Було б дуже непогано, переконана Ірина Славінська, "...якби в Україні школярі хоча б кількох українських міст, де відчуваються хоч якісь книжкові події, мали за правило в рамках уроку літератури відвідати "Форум видавців" або "Книжковий Арсенал". Додамо, що для юних відвідувачів, як до речі, й для видавців електронних книг, вхід на виставку був безоплатним.

Традиційною для Лейпцизького книжкового ярмарку стала дискусія "Список Фінагена" (названа іменем героя

роману Джеймса Джойса "Улісс"). Її організатори звернулися до багатьох письменників (з-поміж них і до Оксани Забужко) з проханням назвати прізвища трьох авторів, які достойні того, щоб їхні твори були перекладені німецькою. Оксана Забужко першою назвала Лесю Українку і запропонувала до 100-річчя від дня смерті видати її п'єси. Другим у списку був драматург Микола Куліш, 120-річний ювілей якого Україна відзначила торік; цей ювілей збігся ще з одним — 75-річчям від його загибелі в одному зі сталінських таборів; третім — російський письменник, автор роману "Факультет непотрібних речей" Юрій Домбровський.

Однак твори Лесі Українки та Миколи Куліша, як й інших класиків, не були представлені на українському стенді, площа якого хоча й збільшилась порівняно з минулим роком, проте була замалою для того, щоб гідно репрезентувати сучасну українську книгу. Не знайшлося на ньому місця й для творів Олеся Гончара, якого невдовзі після книжкового ярмарку виповнилося б 95 років. А жаль, творчість Олеся Терентійовича знають і люблять німці.

Україна відкривала німецькому читачеві передусім молодих авторів, хоча їхніх творів було обмаль: Наталку Сняданко, Сашку Дерманського, Мар'яну Савку, Ірину Славінську, Сергія Жадана, Грицька Семенчука, Андрія Бондара, Катерину Бабкіну...

Україну в Лейпцигу репрезентували комплексно: окрім заходів на основній сцені OstSudOst, функціонував інтерактивний стенд, де на плазмах і планшетах було представлено велику кількість перекладеної німецькою інформації про літературу та видавничу справу, періодику, проекти і розв'язки технологій для читання та навчання.

Також постійно працювало Українське літературне кафе, де читачі за горнятком кави ознайомлювались із текстами українських авторів німецькою мовою, у тому числі поки що не виданими у Німеччині, а також із номерами періодичних видань, де було розміщено недавні переклади творів українських письменників.

На думку організаторів стенда, така концентрація недорогих текстів доступною мовою поглибила зацікавлення з боку читачів і, відповідно, із боку видавців і літературних агентів. Ті ж, хто читає українською, за допомогою планшетів на стенді змогли ознайомитись з усім асортиментом художніх текстів із двох найбільших книжкових порталів України — "Obreey" та "Kaccioeя".

Уривки творів сучасних українських письменників і поетів у перекладі німецькою мовою увійшли до двох альманахів, виданих до Лейпцизького книжкового ярмарку. Перший, підготовлений до випуску "Форумом видавців", містить уривки текстів у перекладі німецькою, а також біобібліографію письменників, які цьогоріч представляли Україну на міжнародній книжковій виставці в Лейпцигу. Серед українських авторів, чиї твори потрапили в альманах, — Сергій Жадан, Остап Сливинський, Андрій Бондар, Катерина Бабкіна, Сашко Дерманський, Наталя Гузєєва, Галина Крук, Тарас Малкович, Галина Малик, Мар'яна Савка, Григорій Семенчук, Наталя Сняданко й Олександр Гаврош. В альманаху також можна знайти короткий літературний календар і опис ключових літературних проектів. Передмова до видання складена з текстів літературознавця Юрка Прохаська, літературного критика й журналістки Ірини Славінської та письменника Тимофія Гаврилів.

Другий альманах підготовано в межах проекту "Більше країн — більше книжок", до нього ввійшли тексти Лариси Денисенко, Тимофія Гаврилів, Марини Гримич, Євгенії Кононенко, Антона Кушніра, Іриси Лікович, Галини Пагутяк і Юрія Винничука. "Альманахи з перекладами — ефективний інструмент просування, — зазначає Анетта Антоненко, директор видавництва "Кальварія", яке також було представлено в Лейпцигу цього року. — Сьогодні в нас є лише два подібні альманахи: французькою та норвезькою мовами".

Відвідувачі виставки не відкривали "нові сторінки", а скоріше поглиблювали свої знання про літературну Україну. Ось один із фактів, що підтверджує це: коли серед авторів проводили бліц-опитування, які світові письменники, на їхню думку, могли бути цікавими універсальному європейському читачеві, прозвучало прізвище Богдана Ігоря Антоновича, яке назве й не кожен українець.

Серед експонованих на українському стенді видань німецькі читачі найчастіше брали з полиць збірку оповідань "Видавництва Старого Лева" "Мама по скайпу" та комікс про Голодомор "Українські зошити". Прикметно, що книга "Мама по скайпу" була задумана якраз під час Лейпцизької виставки минулого року, — наголосив Грицько Семенчук. — У ній одинадцять оповідань від сучасних українських авторів. Збірка розпочала в суспільстві розмову про дуже болючу проблему трудової міграції, заручниками якої стають діти. А видання "Українські зошити" — французький комікс про Голодомор і ностальгію за СРСР — це серія спогадів у малюнках про історію України, зібрана італійським художником Ігортом, який мешкав кілька місяців у Дніпропетровську, Криму та Києві".

Лейпцизький книжковий ярмарок ще раз засвідчив, що дії, спрямовані на просування сучасної української літератури, мають бути системними, а основними гравцями на цьому полі — українські видавці, хоч у вітчизняній практиці широко розповсюджена думка, що авторів потрібно самому пробиватись і пропонувати себе.

Олександра Коваль переконана, що для ефективної діяльності з просування української літератури за межами України всім стейкхолдерам — авторам, перекладачам, видавцям, агентам, громадським організаціям, благодійним фондам і державним структурам — необхідно насамперед об'єднати організаційні зусилля та фінансові ресурси, визначити чіткі цілі й пріоритети такого просування, сформулювати тривалу програмну стратегію. Це дасть змогу не тільки ефективніше використовувати кошти, які виділяє для цієї мети Фонд Ріната Ахметова "Розвиток України", що забезпечив присутність українських авторів та видавців на Лейпцизькому книжковому ярмарку, а й отримати доступ до фінансів відповідних програм Євросоюзу та міжнародних благодійних фондів. Найкращим прикладом такої кооперації є програма "Транзит: Польща, Білорусь, Україна", яка здійснюється завдяки ресурсам і зусиллям кількох інституцій в Німеччині й Україні.

Матеріал підготувала

Євгенія Панченко,

науковий співробітник відділу наукового редагування бібліографічної інформації Книжкової палати України

(за матеріалами ЗМІ та інтернет-ресурсів)

Надійшла в редакцію 22 березня 2013 року